

Rosenius i Norge¹

Av Dosent Egil Sjaastad²

Fjellhau Internationale Høgskole Oslo

ESjaastad@fjellhaug.no

Resume

Den svenske vekkelseslederen Carl Olof Rosenius fikk allerede i sin egen levetid betydelig innflytelse i Norge. Etter hvert ble noen prester og mange unge forkynnere grepet av de rosenianske frigjørende tonene. Det ble brytninger med haugianske krefter, men både den rosenianske sangskatten og forkynnelsen slo sterkt igjennom, ikke minst på Vestlandet. Dette har fortsatt opp mot vår egen tid, og denne artikkelen gjør rede for viktige aktører og bevegelser i denne prosessen.

Keywords

Rosenius, Sandell, bladet Pietisten, vekkelse, nyeangelisme, frelsesvisshet, anfeltelse, norsk kristenliv.

---

¹ Artikkelen er tidligere publiceret som fagfællebedømt artikel: Egil Sjaastad, "Rosenius i Norge" i LarsOlov Eriksson & Torbjörn Larpers (red.), *Carl Olof Rosenius: teolog, författare, själavårdare*, Skrifter utgivna av Svenska Kyrkohistoriska föreningen. II Ny följd ; 74 (Skellefteå: Artos Academic 2016), 158-182. Artikkelen gjengis med tillatelse fra redaktionen.

² Egil Sjaastad er dosent i Praktisk Teologi ved Fjellhaug Internasjonale Høgskole (FIH) i Oslo. Sjaastad er vokst opp i et roseniansk preget misjonsmiljø i Midt-Norge og fikk tidlig interesse for sanger og salmer. Han har skrevet en rekke kortere populærvitenskapelige artikler om salmediktere, og to faglige artikler om Lina Sandells sanger. Han har dessuten skrevet bl.a. tre andaktsbøker, en vitenskapelig biografi om fagteologen Carl Fr. Wisløff og en lærebok i homiletikk.

Innledning

I de første hundreårene etter reformasjonen ble norsk kirkeliv sterkt preget av impulser fra Danmark. Prestene fikk sin utdannelse ved universitetet i København, og de viktigste teologiske strømningene kom til Norge via Danmark. Ortodoksiens, pietismens og opplysningstidens førende skikkelser var stort sett fra Danmark.³ Danske salmediktere og –oversettere fra ulike epoker skapte en salmeskatt som gjennom Kingos salmebok, senere gjennom Brorsons og Grundtvigs salmer i ulike salmebøker, har hatt enorm betydning for kirkelivet, kristnes fromhetsliv og for vekkelsene som brøt fram fra slutten av 1700-tallet.⁴

Skolen var kirkeskole og ble også grunnleggende preget av danske teologer og pedagoger, først og fremst biskop Erik Pontoppidan (1698–1764). Allerede før han ble biskop i Bergen, hadde han skrevet sin katekismeforklaring til bruk i skole og konfirmasjonsforberedelse.⁵

I unionstiden med Sverige (1814–1905) ble kontakten over ‘kjølen’ styrket innen ulike deler av kulturlivet. Både prester og ledere for vekkelsesbevegelser var dessuten, tross fattigdommen i landet, blitt mer mobile. Kontaktpunktene til svensk kirkeliv ble skapt ved blader, bøker og besøk over grensen. Den sterkeste impulsen skulle komme fra en som ble født to år etter 1814, nemlig Carl Olof Rosenius (1816–1868). Ved 200-årsmarkeringen for Rosenius’ fødsel er det naturlig å rette fokus mot hans betydning også for norsk kirkeliv. Rosenius reiste noe omkring som predikant og fikk sin «menighet» blant det vakte lekfolk over hele Sverige. Men det var primært gjennom bladet *Pietisten* han nådde fram med sin forkynnelse og sin veiledning.⁶ Og gjennom *Pietisten* var det han indirekte kom til å sette dype spor også i Norge.

Opplagg og problemstilling

---

³ Norge var i union med Danmark, og Danmark hadde den største muligheten til å pleie kontakten med europeisk kulturliv.

⁴ Thomas Kingo (1634-1703) er hovedmannen bak det som ble kalt Kingos salmebok fra 1699. Den preget menighetslivet i over 150 år. Hans Adolf Brorson (1694-1764) fikk med sine salmer et særlig nedslag i vakte kretser. Nikolai Fr. S. Grundtvig (1783-1872) spilte en rolle på mange områder, inkludert salmesangens.

⁵ Erik Pontoppidan skrev katekismeforklaringen *Sandhed til Gudfrygtighed*. Denne boken fikk stor betydning i vekkelsene på 1800-tallet, delvis også inn i 1900-tallet.

⁶ *Pietisten* ble startet i 1842 av metodisten Georg Scott som involverte den unge Rosenius i arbeidet med bladet. Scott måtte reise fra Sverige, og Rosenius fikk mulighet til selv å prege bladet med sin vekkelsesteologiske profil. Det som er utgitt som bøker av Rosenius på norsk, er så godt som alt sammen hentet fra *Pietisten*.

Jeg er bedt om å belyse den rosenianske innflytelsen på norsk kirke- og kristenliv fram til i dag. Problemstillingen kan uttrykkes med følgende spørsmål: *Rosenius i Norge – når, ved hvem, hvordan og hvilket gjennomslag?*

Jeg begynner med å beskrive et vekkelseshistorisk bakteppe. Så vil jeg undersøke når, ved hvem og hvordan impulsene fra den roseniansk forkynnelse og sangskatten slo igjennom her i landet. Jeg vil deretter prøve å spore påvirkning fra rosenianske forkynneridealer i norsk kirkeliv framover på 1900-tallet. Mot slutten vil jeg i noen linjer sette rosenianske grunntonen i relieff til noen trender i nyere tids teologi og forkynnelse.

Kilder

Folkevekkelsene på 1800-tallet er ikke gransket så inngående som ønskelig kunne være.⁷ Oscar Handeland tok i trebindsverket *Vårløysing* for seg enkelte vekkelser og vekkelsespredikanter fra før og etter århundreskiftet 1900.⁸ Her møter vi et vekkelsesliv preget av en roseniansk grunntone. Fra senere tid er det, i tillegg til fagbøker med en bred framstilling av nyere norsk kirkehistorie, to bøker som utmerker seg med tanke på vårt emne: Godvin Ouslands bok *Vekkelsesretninger i norsk kirkeliv 1840-1875. Hva de lærte og siktet på* (1978)⁹ og Konrad Stormarks bok *En for alle og alle i en. Blad fra nyeangelismens historie og teologi* (1981).¹⁰ Ellers finnes mye stoff i jubileumsbøker for ulike misjonsbevegelser, i bøker som dekker kristenlivet i avgrensede geografiske områder, i biografier og i enkeltartikler om særlige forhold knyttet til vekkelsene. En grundig primærforskning måtte ha lett i oppbyggelsesblader, oppbyggelsesbøker og sangbøker for å finne læremessig og sjelesørgerisk profil, språk og billedbruk mm som indirekte eller direkte har å gjøre med påvirkningen fra Rosenius' skrifter.

Mitt kildemateriale for *denne* artikkelen er stort sett begrenset til følgende:

- Noen brede framstillinger av nyere norsk kirkehistorie.
- Handelands, Ouslands og Stormarks bøker.
- Artikler i tidsskrift og sanger i kjente sangbøker.
- Noen bøker som behandler vekkelser i bestemte regioner, før og etter hundreårsskiftet 1800/1900.

---

⁷ Wisløff kunne beklage dette, Wisløff 1971: 40.

⁸ Bind I av *Vaarløysing* kom i 1922, bind II og III kom i 1934, Handeland I 1922 og Handeland II og III i 1934.

⁹ Ousland 1978.

¹⁰ Stormark 1981.

- Egne studier om sentrale fagteologer på 1900-tallet og deres forhold til Rosenius.
- Noen biografier om forkynnere og sangforfattere.
- En oversikt over omfanget av Rosenius-bøker på norsk fra 1860-årene fram til i dag.
- En studie av roseniansk preget sjelesorg i det lavkirkelige Norge på 1970–1980-tallet.

Bakteppe: Vekkelsesbevegelser i norsk kirkeliv fra Hauge til og med Johnson

Hans Nielsen Hauge (1771–1824) ble redskap til dyptgripende vekkelser mange steder i landet. Han samlet folk til oppbyggelser i hjemmene og inspirerte de vakte til jevnlige samlinger om Guds ord i ‘vennesamfunn’. I hans ånd sto lokale ledere fram med nådegaver til å være ledere for venneflokkene. Noen av dem, også noen kvinner, reiste til nabobygder og samlet folk til husmøter. En alvorlig omvendelsesforkynnelse lød i mange bondestuer rundt omkring i landet.

Tanken på noe åpent brudd med kirken var uaktuell. Vekten lå på omsorgen for folks (d.e. kirkemedlemmenes) frelse og på det personlige gudsforhold. På tross av rasjonalismens sterke innflytelse over storparten av presteskaper anbefalte Hauge i sitt ‘testamente’ sine venner å slutte opp om kirkens gudstjeneste og dens sakramentsforvaltning.¹¹ Hagues testamente virket trolig i mange tiår som et bolverk mot frikirketendenser i venneflokkene. De satset heller på sine *ekklesiola in ecclesia*,¹² der de oppbygget hverandre, leste fra postiller, ba og sang.

Fundamentet for virksomheten rent teologisk lå i kirkens barnelærdom slik denne forelå i Kingos salmebok, Luthers lille katekisme og Pontoppidans katekismeforklaring. Dessuten fikk Hagues skrifter betydning i venneflokkene og blant lederne. Med en inderlig fromhet kontekstualiserte han barnelærdommen. Hans første bok var *Betragtning over Verdens Daarlighed* som han skrev allerede som 25-åring (1796). Men han og hans etterfølgere forente sin alvorlige pietistiske innstilling med en offensiv samfunnsbygging i kristen ånd i lokalsamfunnene. «Han skiller seg fra pietistene ved sin høye vurdering av det jordiske kallsarbeid, og fra herrnhuterne (Brødremenigheten) ved å understreke helliggjørelsen og gjerningene.»¹³

Slik ble den pietistiske lekmannsbevegelsen i Norge et faktum som kirkens folk måtte forholde seg til.

---

¹¹ Hagues Testament til sine Venner av 1824 er ofte referert til i kirkedebatter som eksempel på haugebevegelsens kirketroskap.

¹² Et uttrykk for pietismens små venneflokker innen rammen av offisielle folkekirker.

¹³ https://snl.no/Hans_Nielsen_Hauge%2Fnorsk_legpredikant

Haugianismens botsalvor kunne fostre en viss loviskhet som slo ut på to måter: En *livsstilspietisme* med menneskeskapt regler for god kristen oppførsel¹⁴ og et fokus på *saliggjørelsens orden* som beskrev omvendelsesprosessen i dens ulike stadier.¹⁵ En måtte ikke komme for fort fram til frelsesvisshet, loven måtte få gjøre sin gjerning og skape anger og «pønitentse».¹⁶ De la vekt på bønn, gudsfrykt og subjektive erfaringer av Åndens virkninger. Evangeliet var tilstede, men «vi lagde mer Vegt paa Kristius i os, end for os», skrev haugianeren Mads Wefring da han så tilbake på sin første tid som predikant.¹⁷

Parallelt med haugianismen slo *herrnhutismen* igjennom enkelte steder.¹⁸ Sogneprest Seeberg i Hauges hjemmemenighet var herrnhuter. Herrnhuterne (brødrevennene) representerte med sitt sterke fokus på Jesu sår og blod, et objektivierende strømdrag. En ville lede folk til en glad tro på de objektive frelseskjennsgjerningene som Gud har utført i Kristus. Zinsendorf og hans etterfølgere reagerte på pietismens psykologiserende tendenser knyttet til saliggjørelsens orden. Men vekten på personlig opplevelse var sterk også hos brødrevennene.¹⁹ I Zinsendorfs teologiske tenkning er det mulig å påvise en tendens til antinomisme og likegyldighet overfor sakramentene,²⁰ dessuten en hang til mystisisme med konsentrasjon om Lammets blod og sjelen som Kristi brud osv.²¹ Dette fulgte i noen grad brødrevennenes forkynnelse og sangskatt. Men i et landskap preget av pietistisk botsfromhet kunne brødrevennenes forkynnelse føre med seg en evangelisk fornyelse i kristenflokkene. Noe tilsvarende skjedde i nyleseriet der Rosenius vokste opp.²² I Norge sto brødrevenner og haugianere sammen om framstøt for ytre misjon, og begge spilte en rolle da Det norske misjonsselskap (NMS) ble dannet i 1842.²³

Med sin vekt på Kristi kors og lammets blod forberedte herrnhutismen rosenianismen i Norge. Rundt 1840 skjedde det for øvrig en viss nyorientering innen haugianismen. Haugianerpredikantene

---

¹⁴ Blant annet var det å bli tatt bilde av uttrykk for forfengeligheit. En alvorlig kristen skulle dessuten gå med små skritt og med hodet litt på skakke, jf. uttrykket «hengehue».

¹⁵ Se Pontoppidans forklaring utgave 1979: 147.

¹⁶ «Pønitentse» var i Hauges samtid et kjent uttrykk for omvendelse (bot, anger og tro, se Amlie 1872:30).

¹⁷ Ousland 1978: 29.

¹⁸ Ludwig Zinsendorf (1700–1760), tysk godseier, er kalt brødremenighetens far. Han fikk sitt åndelige gjennombrudd ved et Ecce homo-maleri der Jesus i underskriften blir tillagt ordene: «Dette har jeg gjort for deg, hva har du gjort for meg?» Utsagnet karakteriserer det som ble hans teologiske profil: En sterk konsentrasjon om Jesu kors og blod og en sterk vekt på å utbre evangeliet til fjerne folkeslag. Den første brødremenigheten ble dannet i Herrnhut 1727. Før Zinsendorfs død rakk herrnhuterne å sende ut 226 misjonærer, bl.a. til Vestindia, Grønland og Amerika.

¹⁹ Aalen 1952: 292–304.

²⁰ Aalen 1952: 323 og 287–288.

²¹ Aalen, 1952: 265–290.

²² Rutstrøms sangbok, *Sions nya Sånger*, var preget av herrnhutisk forkynnelse, og da Rosenius i 1842 var blitt hovedleder for virksomheten i Stockholm etter Scott, innførte han denne boken til bruk under møtene.

²³ Aarflot 1967: 326.

Anders Haave og Mads Wefring opplevde i 1838 et forferdelig uvær og kom begge i stor anfektelse. De hadde vel på forhånd hatt en viss uro over forkynnelseens profil, og under uværet kjente de at de ikke virkelig hvilte i troen. Frelsesvissheten bygde «ikke udelukkende ... paa Kristus og hans Forsoning som den eneste Grundvold for Menneskets Rætfærdiggjørelse for Gud».²⁴ Det objektive frelsesgrunnlaget i Kristus fikk nå en ny betoning i forkynnelsen deres. Det står fast i alt slags ‘uvær’, og en ny sjelesørgerisk klang begynte å merkes også hos andre predikanter.

I 1850–1860-årene ble det et nytt åndelig klima ved universitetets teologiske fakultet. Professor Gisle Johnson²⁵ var en vekkelens mann og mente at prestene ikke måtte forsømme å forkynne omvendelse til kirkens åndelig døde lemmer. For ikke alle døpte tilhører den sanne kirke. Kirken er de døpte som ved omvendelse og tro lever i samfunn med Jesus. Liksom Pontoppidan og sentrale lutherske lærefedre lærte Johnson at frafalne måtte fødes på nytt ved at de, rammet av lovens anklager, fikk høre evangeliet og tro nåden. Han og ‘hans’ prester brakte ved sin nærgående forkynning av lov og evangelium en ny klarhet inn i forkynnelsen og sjelesorgen, hevder Ousland.²⁶ Johnson hadde et godt forhold til haugianerne og sto som dem i en viss opposisjon til *grundtvigske* tendenser i kirkelivet.²⁷ Derimot hadde *Kierkegaard* betydd en del for hans kirkelige holdning med sin vekt på at bare ganske få er virkelig etterfølgere av Kristus.²⁸ ‘Prestevekkelsen’ ved Johnson må også sies å ha betydd en god del for den åpne holdning som mange etter hvert møtte innflytelsen fra rosenianismen med.

Felles for haugianismen og vekkelsen ved Johnson var likevel en sterk vekt på helhjertet omvendelse og på et nytt liv i Jesu følge. En viss appell til viljen hørte med. Men all retningene vi her har berørt, pietismen (i haugiansk drakt), brødrevnene og Johnsonprestene forsvare sin plass innen rammen av den lutherske bekjennelse.²⁹

Allerede rundt 1850 kunne en merke rosenianske toner i kristen-Norges ‘musikk’: Ordet om Jesu fullførte verk fikk en sterk betoning. Vi vil nå se mer konkret på hvordan innflytelsen fra Rosenius slo inn over kjølen hos oss. Men før vi går inn på dette, vil vi kort drøfte begrepet *nyeangelisme* som

---

²⁴ Ousland 1978: 27.

²⁵ Gisle Johnson (1822-1894) var fra 1849 lektor, fra 1860 professor i systematisk teologi og dogmehistorie ved Kristianias universitets teologiske fakultet.

²⁶ Ousland 1978: 43.

²⁷ Innflytelsen fra Grundtvig gjaldt i denne sammenheng ikke minst hans vekt på skapelsesteologi og på gudsbildet i mennesket.

²⁸ Søren Kierkegaard (1813–1855) er en av eksistensialismens fedre. Hans tanker i kampskriftet *Øyeblikket* (1854–55) satte spor hos mange.

²⁹ Jf. Wisløff 1944:5.

er blitt brukt om flere av disse «objektiverende strømdrag» i forkynnelsen. Vi kommer nemlig til å møte dette begrepet i forbindelse diskusjonen om med rosenianismen i Norge.

Nyevangélismen og verdensrettferdiggjørelseslæren

Konrad Stormark har valgt å la begrepet nyevangélisme gjelde *alle* retningene som på 1700- og 1800-tallet kom med en helt ny betoning av det objektive frelsesgrunnlaget i Kristus.³⁰ Han starter sin bok om nyevangélismens historie og teologi med en omtale av såpass ulike retninger som herrnhutismen innen de lutherske kirkene i Europa og Missourisynoden i USA. Han mener å finne «alment objektiverende strømdrag» både i disse bevegelsene og i nyleseriet i Norrland der Rosenius hadde sine røtter.³¹ Vel 140 sider av hans bok er for øvrig viet Rosenius og innflytelsen fra ham. De allment «objektiverende strømdrag» kommer til uttrykk i den sterke vektleggingen av Guds frelsesplan i Kristus – med dens klimaks i hans universelle forsoning. Ved forsoningen tilveiebrakte Kristus full tilgivelse for alle syndere til alle tider. Han sto opp til vår rettferdiggjørelse (Rom 4:25), og fra en side sett er den rettferdigheten vi kan bestå for Gud med, *allerede klar* i himmelen. Den oppstandne er der – som vår øversteprest (Rom 8:34; Heb 9:24 og 7:25).

Fra dette er ikke skrittet langt til å si at verden allerede er blitt rettferdiggjort– «for 1800 år siden». Denne såkalte ‘verdensrettferdiggjørelseslære’ skjelner ikke tydelig mellom forsoning og rettferdiggjørelse. Ifølge Stormark er tendensen til verdensrettferdiggjørelse tilstede i flere av disse retningene.

Ingen av dem trekker den slutningen at alle dermed blir evig salige, for med ulik begrepsbruk understreker de at synderen må *ta imot* det som er fullbrakt av Jesus.³²

Carl Fr. Wisløff vil knytte begrepet nyevangélisme utelukkende til dem som entydig lærte verdensrettferdiggjørelse. I de kretsene het det at «verden i Kristus rettferdig er vorden».³³ De mest ekstreme kunne endatil si at «de fortapte ligger i helvetet med tilgitte synder».³⁴ Wisløff bruker sterkt negative ord mot denne læren og begrunner det med at Skriften alltid knytter rettferdiggjørelsen

---

³⁰ Stormark 1981.

³¹ Stormark 1981:11; 50 og 83-226.

³² Einar Molland bruker også begrepet nyevangélismen om de bevegelsene som kom som en motpol til haugianismen. Molland betraktet rosenianismen som den viktigste av disse. Molland skjelner likevel mellom Rosenius og Hedberg, idet han mener Hedberg forkynte den rene antinomisme, Molland 1979:114.

³³ Fra en av sangene i Rutstrøms sangbok.

³⁴ Wisløff 1971: 44.

sammen med troen. I det øyeblikk et menneske kommer til tro, erklærer Gud ham/henne som rettferdig.³⁵

I og med at ikke noen av disse retningene lærte at alle blir frelst til slutt, men forutsatte omvendelse og tro, må ikke denne verdensrettferdiggjørelseslæren forveksles med en lære om alles frelse. Problemet med Stormarks og andres brede bruk av begrepet er at en ikke får skjelnet mellom dem som gikk 'over streken' i sin betoning av det objektive, og dem som fastholdt apostlenes begrepsbruk og talte om rettferdiggjørelse *ved tro alene*.

Rosenius synes å ha blitt mer bevisst på dette etter som årene gikk. I romerbrevskommentaren fra 1860 – 1861 var han mer opptatt med å presisere begrepene enn han var tidlig på 1840-tallet.³⁶ Kanskje var det uroen knyttet til Ahnfelt som tvang ham. Ahnfelt prekte og sang – i alle fall i en periode – at verden ved Kristi død og oppstandelse *er rettferdiggjort*. Dessuten gikk han en periode ut av kirken og dannet et frikirkesamfunn.

Rosenius fikk også meldinger om etisk svikt blant vekkelsesfolket. Problemstillingen 'billig nåde' dukket opp.³⁷ Nå skjønnte han at det var behov for å veilede mer konkret i disse spørsmålene selv om de frigjørende tonene i hans artikler helt fra begynnelsen var forent med et sterkt etisk alvor.

Roseniansk innflytelse i Norge fra 1850 til 1900

Rosenius selv var i Norge en enkelt gang. Det var i 1859. Han kom da sammen med sin gamle venn George Scott (1804-1874).³⁸ Rosenius kombinerte dette med et besøk i Skien. Bakgrunnen var vekkelsen omkring presten Gustav Adolph Lammers (1802-1878) i Skien. Lammers meldte seg i 1856 ut av kirken og stiftet en frikirke. I 1859 (samme år som Rosenius besøkte Norge) var Lammers for øvrig i Stockholm. Da talte han *ikke lenger* for frikirketanker. Det er ikke usannsynlig at Rosenius i denne tiden hadde prøvd å vinne gehør for en 'i kirken, men ikke under kirken'-holdning hos Lammers og andre vekkelsesfolk i Norge (slik han gjorde det på Bornholm).³⁹ Det samsvarte med haugianernes og johnsonianernes kirkelige grunntanker. Lammers meldte seg i alle fall *inn* i kirken

---

³⁵ Wisløff 1971: 44. I en artikkel i *Fast Grunn* 1949 mente Wisløff å påvise at Rosenius aldri forkynte verdensrettferdiggjørelseslære. Hans mål var å lede folk til frelsesvisshet ved å knytte frelsen til det Gud har gjort i Kristus, Wisløff 1949.

³⁶ Jf. Husandaktsbokens andakt for 31. mars hentet fra *Pietisten* i dens første år.

³⁷ Ousland 1978: 64-65.

³⁸ Ousland 1978: 66.

³⁹ Ousland antyder dette i sin bok (Ousland 1978: 60).

igjen i 1860. Rosenius hadde for øvrig «tre særdeles oppbyggelige Foredrag i Enerhaugens Samfund» i Kristiania.⁴⁰

Lammers sin kontakt med Sverige var påbegynt tidligere. I 1855 var han i Sverige og kom i kontakt med Ahnfelt. De to påvirket hverandre. Ahnfelt brøt med Svenska kyrkan like etter at Lammers hadde brutt med Den norske kirke. Da mistet Ahnfelt mye av den tilliten han hadde blant vekkelsens folk. Rosenius måtte i denne tiden markere avstand både til Ahnfelts frikirketanker og til hans verdensrettferdiggjørelseslære. Men venner var de fortsatt.

Ahnfelt gjorde fra 1850-årene mange prekenreiser i Norge. I det store og hele forkynte han roseniansk, og han introduserte nye sanger av roseniansk merke. Han fikk ikke full tillit i haugianske og johnsonske kretser og virket ofte i nyopprettede frie forsamlinger i de større byene. Ousland har funnet kilder som vitner om besøk av Ahnfelt i Kristiania (Oslo), Drammen, Skien, Kristiansand, Stavanger, Bergen og Tromsø.⁴¹ I Kristiansund virket han sammen med Jakob Traasdahl (1838-1903) som selv hadde vært i Sverige (se senere). Siste kjente besøk av Ahnfelt i Norge var i 1877.

Ahnfelt ikke bare forkynte et budskap som i stor grad samsvarte med Rosenius sitt. Han introduserte også Lina Sandell (1832-1903) for norsk kristenliv.⁴² Fra rundt 1860 tok han flere og flere sanger av Lina Sandell inn i sine sanghefter. Lina Sandell hadde hele sitt voksne liv følt seg ett med Rosenius' forkynnelse. Hun var ofte på besøk hos familien Rosenius, og hun leste jevnlig i *Pietisten*. Fra barneårene hadde hun hatt et særlig forhold til sin far, presten Jonas Sandell. Til hans kontor kom *Pietisten*, og den ble fra tidlig på 1840-tallet en viktig 'næringskilde' for henne. Etter at hun ble ansatt i Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen, redigerte hun, sammen med Amy Moberg, den såkalte *Husandaktsboken* hvor hver andakt er hentet fra *Pietisten*. Fra Sandells hånd kom sang etter sang. Ahnfelt laget melodier til flere av dem, og de kom tidlig i bruk på denne siden av Kjølen. Lina Sandell formidlet Rosenius' budskap på en lys og inderlig måte. Hennes sanger hadde Jesu blod som sitt viktigste 'omdreiningspunkt'.⁴³ Rikdommen i Kristus og tryggheten i barnekåret ble et varemerke for henne. Sangene 'smøg seg inn' ved sine folkelige melodier. De fulgte vekkelsene.⁴⁴

---

⁴⁰ Ousland 1878: 66.

⁴¹ Ousland 1978: 65.

⁴² Lina Sandell (1832-1903) skrev hundrevis av sanger og redigerte dessuten flere blader i Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen (Løvgren 1965).

⁴³ Kan lett registreres ved en gjennomlesning av de 176 sangene som finnes fra hennes hånd i ELM-BVs sangbok *Lova Herren*.

⁴⁴ Sandells sanger tilsvarte for rosenianismen noe av det samme som Fanny Crosbys sanger betydde for vekkelsen ved evangelisten Moody and sangeren Sankey.

Betydningen av salmesang og kristne sanger er et underkjent tema i forskningen. Både den emosjonelle kraften i poesi og musikk og den utenatlæringen som skjer ved at sangene synges om igjen og om igjen, gjør at de setter dype spor i fromhetslivet, og de preger kristenfolkets erkjennelse. Salme- og sangforfattere kan ha sterk innflytelse i ettertiden og bety mer for et strømdrag innen kirkelivet enn opphavspersonene har gjort gjennom skrift og tale. I mange miljøer gjaldt dette nettopp Lina Sandell som formidler av det rosenianske strømdraget. Allerede i 1862, da Lina Sandell hadde redigert ferdig Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens nye sangbok *Pilgrimsharpan* (med en hel del av hennes egne sanger i), skrev Rosenius: «Ingen kan synge om den frie nåden som Lina Sandell». ⁴⁵ En annen har sagt:

I den grad ble hun kongenial med hans (Rosenius') ånd, at hun var som en følsom seismograf for hans forkynnelse. Og hadde vi ikke hatt et godt historisk materiale om Rosenius, ville en kunnet avlest hovedtrekkene i hans forkynnelse i Lina Sandells sanger. ⁴⁶

Selv om kontakten over grensen via besøk fra og til Sverige betydde mye, var nok oversettelser av stoff fra *Pietisten* viktigst, især for forkynnere og ledere i venneflokkene. I bladet *Kirkelig Tidende* ⁴⁷ kunne abonnentene allerede rundt 1850 lese oversettelse av stoff fra *Pietisten*. Bladet hadde en virketid på ti år (1848–1858) og ble redigert av en Olaus Nielsen. Også bladet *Budbæreren* introduserte Rosenius-stoff allerede i 1850-årene. Her var innholdet for det meste hentet fra *Pietisten*. I perioden 1855-1863 utga lekpredikanten Jens A. Monsen et tidsskrift med tittelen *En liden religiøs Samler*. Stoffet der var dominert av *Pietisten*. ⁴⁸

Flere prester engasjerte seg også for å spre Rosenius' budskap. Presten Julius Begstrup på Røros utga bladet *Philadelphia*. Også dette hadde primært stoff fra *Pietisten*, oversettelser og utgivelser i form av bøker. Etter Begstrups død overtok E. Forseth på Levanger bladet. Han fikk sognepresten i Steinkjer, N. J. Laache, til å hjelpe seg med å komponere en bok med stoff de hadde publisert i *Philadelphia*. ⁴⁹ Selv ante de neppe hvor viktig den boken skulle bli. Den kom ut i 1874 under tittelen *Klar og usvigelig Veiledning til Fred* (etter hvert bare kalt *Veiledning til fred*). Den har til nå kommet ut i 21 opplag.

---

⁴⁵ Riiber 1949:86.

⁴⁶ Riiber 1949:98.

⁴⁷ Bladet ble utgitt av Olaus Nielsen i perioden 1848-1958 (Wisløff 1971: 42).

⁴⁸ Bladet kom ut på Wm. Grams forlag. Se for øvrig Heggveit 1912-1920: 935–936.

⁴⁹ Niels Jacob Jensen Laache (1831–1892) var indremisjonsmann, men ble prest, senere biskop i Nidaros fra 1883 til sin død.

I årene 1867–1869 oversatte presten Chr.S. Dick Rosenius' *Romerbrevskommentar*.⁵⁰ Spredningen av denne kan ikke sammenlignes med *Veiledning til fred*. Men hos en del prester og forkynnere er det rimelig å anta at den satte dype spor med sin grundighet og med sitt sterke fokus på reformatoriske grunnsannheter. Dick oversatte også Rosenius' gjennomgang av Fadervår.⁵¹

Presten N. J. J. Laache sørget for at *Husandaktsboken* som Lina Sandell og Amy Moberg hadde 'komponert', ble oversatt (for øvrig det samme året som han ble biskop i Nidaros). Den kom på markedet i 1883. I over hundre år har den vært brukt i mange troende hjem i vårt land – nettopp i pakt med sin tittel. Fortsatt leses *Husandaktsboken*, selv om de fleste troende barnefamilier i nyere tid ikke finner den tjenlig.

Rosenianske forkynnere

Før vi går inn på presentasjonen av rosenianske forkynnere i Norge, er det nødvendig å komme med en reservasjon. De fleste forkynnere innen dette strømdraget var/er også preget av andre impulser. Andre oppbyggelsesforfattere og salmedikere fra eldre tider har spilt en rolle. Det gjelder også muntlig forkynnelse ved sentrale menn innen haugebevegelsen, ved markante kirkeledere som Gisle Johnson og ved kjente misjonærer og «høvdinger» i senere tid som professor Ole Hallesby.

Likevel har de vi vil nevne, lest mye av Rosenius, og den den rosenianske grunntonen vært mulig å gjenkjenne.

Impulsene fra Sverige slo tidlig inn i Østfold og Kristiania (Oslo). I Kristiania kom Otto Treider sammen med to medarbeidere til å få stor betydning.⁵² De tre, Otto Treider, H. Guldberg, Johannes Jørgensen ('klokker Jørgensen')⁵³ ble kalt 'trekløveret'.⁵⁴ Virksomheten deres var preget av Rosenius, men de ville ikke være med inn i den nye 'Kinamisjonen' (Det norske Lutherske Kinamissionsforbund') som ble opprettet i Bergen i 1891. De ønsket å stå konfesjonelt fritt.⁵⁵

---

⁵⁰ Fjelde 1996.

⁵¹ Ousland 1978, s. 90.

⁵² Otto Treider (1856–1928) var skolemann og predikant. Han startet Norges første handelsskole 1882, og alle senere handelsskoler her i landet ble formet etter samme lest som hans skole.

⁵³ Guldberg var rittmester, Jørgensen var forkynner og klokker (Aarflot 1967: 456).

⁵⁴ Etter et besøk i Norge av Hudson Taylor fra den britiske China Inland Mission opprettet de en Kinamisjon. 'Treidervennenes' to første misjonærer ble sendt til Kina i 1889. Misjonen de opprettet, kalles nå Evangelisk Orientmisjon.

⁵⁵ Aarflot 1967: 456.

Klokke Jørgensen virket en tid i Trondheim. Men da han ble klokke i *Strafanstalten for Kvinder* (Tukthuset) i Kristiania – med presten Johan Storjohann som sin leder – kom det til konflikt. Han ble beskyldt for nyevangélisme og delvis karikert av Storjohann.⁵⁶

Jørgensen reiste en del rundt om i landet, f.eks. på Sunnmøre, og han ser ut til å ha vært en av dem som konsoliderte den rosenianske forkynnertradisjonen her til lands.⁵⁷

Treider kom til å få betydning også fordi han bygde Calmeyergatens Misjonshus i Kristiania. Dette forsamlingshuset med plass til 5000 skulle bli stedet for flere vekkelser i hovedstaden, bl.a. ved Ludvig Hope.

Jacob Traasdahl (1838–1903) er «den som i sterkast grad har prega kristendomsforståinga, vekkinglivet og lekmannsrørsla på Vestlandet frå rundt 1870 og framover».⁵⁸ Allerede i 1850–1860-årene virket han to perioder i Kristiansund. Der møtte han sterk motstand fra haugiansk hold. De nektet ham en tid å preke på bedehuset.⁵⁹ Traasdahl hadde tidlig kontakt med Ahnfelt, og Ahnfelt besøkte Kristiansund.

Mellom periodene på Nordmøre fikk Traasdahl flere år som forkynner i Sverige. Her kom han i nær kontakt også med Ahnfelts venn, Rosenius. Etter oppholdet i Sverige var han sterkt preget av en roseniansk betoning i forkynnelsen. Til Bergen kom Traasdahl i 1870, og Bergens Indremisjon (BI) ble i mange år hans hovedforsamling.⁶⁰ Bergen var Vestlandets hovedstad, og her var mange innoim i kortere eller lengre tid. Kleppa skriver:

Ikkje få av desse kom til om vending og nytt liv gjennom vekkingane i BI, og med det vart dei fødde innoim og forma av Traasdahls forkynning og kristendomsforståing. Dei tok vekkingsgneisten med seg til heimstaden sin ...⁶¹

Traasdahl var både skribent, forkynner og organisator. Gjennom sangboken *Betlehem* sørget han for at rosenianske sanger, f.eks. oversettelser av Sandell-sanger, ble hyppig brukt i Bergen Indremisjon og andre steder på Vestlandet. Han besøkte ulike bygder og byer og ble en landskjent forkynner.

---

⁵⁶ Prestegård 1978.

⁵⁷ Skorgevik 1974: 49.

⁵⁸ Jacob Traasdahl (1838–1903) fra Lesja ble lekpredikant, forfatter og indremisjonsleder, bl.a. formann i Det Vestlandske Indremissionsforbund (Kleppa 2016).

⁵⁹ Handeland bind I, 1922: 168–172. Wisløff 1979: 43.

⁶⁰ Kleppa 2016.

⁶¹ Kleppa 2016.

En annen kjent lekpredikant var Paul Gerhard Sand (1848–1911).⁶² Han hadde som Traasdahl haugiansk bakgrunn. Men møtet med roseniansk forkynnelse i ungdomsårene satte dype spor hos ham. Han var lærer, men ettersom han opplevde vekkelser i tilknytning til sin forkynnelse, forlot han lærerposten og viet seg fra 1879 helt til predikantgjerningen.⁶³ Sand var ikke knyttet til noen enkelt organisasjon, men dro dit han ble kalt. På Sunnmøre snakket de om «Sandstorm» når han hadde sine møteserier. Handeland beskriver levende hvordan sporene etter Paul Gerhard Sand kunne merkes i mange bygder.⁶⁴ Eftervirkningene av «Sandstormen» var store, både når det gjaldt indremisjonsbevegelsen generelt på Sunnmøre, når det gjaldt konsolideringen av lekmannsarbeidet, og når det gjaldt framveksten av en hel generasjon nye og unge forkynnere som mer eller mindre var preget av den samme forkynnertradisjonen.⁶⁵ Traasdahls og Giverholts virksomhet i regionen betydde også fortsatt svært mye.⁶⁶ Skorgevik omtaler i korte avsnitt hver enkelt av 48 emissærer som virket på Sunnmøre like før og like etter århundreskiftet. Alle disse var – til tross for ulikhet i form og bakgrunn – preget av den rosenianske forkynnertradisjonen.

Sand fikk kritikk fra noen som mente han var nyevangelist. Selv avviste han dette bestemt.⁶⁷ Men problemstillinger knyttet til nyevangelse og antinomisme dukket opp både innenfra (selvkritiske toner fra vekkelsens egne folk, f.eks. ved Johs. Solem og C. L. Eriksen) og fra prestehold (presten Wenaas, sokneprest i Volda i 1889–1895).⁶⁸

Marius Giverholt (1848–1916) fra Stavanger ble teolog, men kom i opposisjon til statskirken. Han forkynte et fritt evangelium om «Lammets blod, det dyrebare blod»⁶⁹, og også han ble beskyldt for nyevangelse. I Kristiansand stengte de bedehuset for ham. Da dannet han frikirke i byen (1877). I Trondheim kom han også til å sette dype spor etter seg. Han virket der fra 1882.⁷⁰ Vekkelsesfolket hadde bygd bedehuset Betania, og på slutten av 1880-årene kom det til en gjennomgripende vekkelse i byen. Noen frikirke dannet han ikke i Trondheim, han ville ikke skape splid blant vekkelsesfolket. (På Ytterøya, derimot, kom han derimot til å bli sentral i dannelsen av en frikirkemenighet.). Giverholt

---

⁶² Aarflot 1967: 406.

⁶³ Wisløff 1979, s. 44. Molland bind II 1979: 115.

⁶⁴ Handeland 1934/1966 II: 158–174.

⁶⁵ Her finner vi sentrale lederskikkelser som Johs. Barstad, O. K. Grimnæs, Henrik Kaarstad og Johs. Solem (Skorgevik 1974:38, 41; 43; 45).

⁶⁶ Skorgevik 1974:50. Om Giverholt, se nedenfor.

⁶⁷ Wisløff 1971, s. 41.

⁶⁸ Skorgevik 1974: 52-53 og 60.

⁶⁹ En av sangene hans, Sangboken nr. 279, skrevet i 1874.

⁷⁰ Wisløff 1971: 46.

var en pioner i søndagsskolearbeidet både i Kristiansand og Trondheim. Han samlet hundrevis av barn og hadde med seg en stor flokk ledere/hjelpeledere for de ulike søndagsskoleklassene.

Giverholt ønsket ikke å skildre noen saliggjørelsens orden i sin forkynnelse – ut over det at syndere får komme og ta imot nåde uforskyldt pga Kristi blod. Laache, som nå var biskop i Trondheim, var ofte i Betania når Giverholt prekte. Muligens var det dit han også tok med seg Lina Sandell og mannen Oscar Berg da de besøkte Trondheim i 1885.⁷¹

Fra Giverholts tid og framover skjedde noe i Trøndelag som lignet det som skjedde på Sunnmøre og andre steder: Unge menn fikk kall til å gå inn i emissær oppgaver. Mange bar med seg de rosenianske tonene. Især gjaldt dette forkynnere i Kinamissionsforbundet, senere Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM). Det fortsatte til lenge etter andre verdenskrig.⁷² Innen Den lutherske frikirke i Trøndelag lød de samme rosenianske tonene, f.eks. ved forstander Simon Duun.⁷³

På Sørvestlandet kom innflytelsen fra Rosenius både via presten Oftedal,⁷⁴ og senere via sentrale lekpredikanter som Sven Foldøen.⁷⁵ Disse to kan stå som eksempler på forkynnere som verken i framturen eller betoning lignet Rosenius selv.⁷⁶ Men begge hadde en frigjørende forkynnelse som et ideal. Og store vekkelser fulgte i deres fotspor. Ryfylke ble etter hvert en bastion for NLMs arbeid. Flere rosenianske forkynnere ble rekruttert derfra, som brødrene Tore og Josef Tungland.⁷⁷

Lekmannshøvdingen Ludvig Hope (1871-1954)⁷⁸ fra Masfjorden ble åndelig frigjort ved å grunne på et uttrykk fra Luthers lille katekisme: «han *har* frelst meg».⁷⁹ Typisk for vekkelsene i samtiden var, som vi har sett, vekten på det objektive. For Hope ble denne opplevelsen viktig for forkynnerkallet. Det Jesus *har fullført* er nok for synderen når anfektelsen kommer.

---

⁷¹ Riiber 1949:182.

⁷² Lekpredikanter som Paul Nordbotn, Peter Gjevran, Bang Larsen, Oddbjørn Andresen, Rikard Ljøkjell, Andreas Konstad, Torbjørn Pedersen, Johs. Klomstein, Harald Midtsian og mange andre betydde mye ved sine møteuker, Straume 1953:248–250.

⁷³ Bror til forfatteren Olav Duun.

⁷⁴ Wisløff 1971: 26.

⁷⁵ Tungland 1978.

⁷⁶ Lars Oftedal (1838–1900) engasjerte seg etter hvert i politikk og ble dessuten opphavsmannen til Stavanger Aftenblad. Sven Foldøen (1878–1953), ‘ryfylkebispen’, ble omvendt i Amerika og kom som en vekkelsens pust over Ryfylke, Wisløff 1971: 138; Tungland 1978.

⁷⁷ Tore Tungland (1912–1997). Josef Tungland (1928–1996). Begge ble, i hver sine perioder, formann for NLMs hovedstyre.

⁷⁸ Ludvig Hope er også kjent som ideologisk tilrettelegger av et kirkesyn med vekt på det frivillige og selvstendige misjonsarbeidets frihet innen kirken, jf. boken *Kyrkja og Guds folk* fra 1923. Han vant etter hvert stor tillit i hele spekteret av norsk kirkeliv.

⁷⁹ Fra Luthers forklaring til tredje trosartikkel.

Hope ble for øvrig en forkynner med større bredde i forkynnelsen enn de fleste.⁸⁰ Impulsen fra Rosenius var bare en av de 'bakkene' han hentet 'vann' fra. Under krigen ønsket han å framheve den *haugianske* arven som norsk kirkeliv har hentet mye godt fra.⁸¹

Konflikter om forkynnelsens profil

Her og der kom det til skarpe brytninger, især de første tiårene etter at Rosenius var introdusert. En haugianerleder i Haugesund, Peder Amlie, klaget over at de nye predikantene ikke hadde erfaring med at troen er en Guds gave som blir til under botens og anfektelsens kamp. Det var ingen fokus på «den nye Fødsels uundgaaelige Bodskampe».⁸² Han hadde merket seg at den rosenianske forkynnelse stadig understreket at vi ikke kan stole på vår egen bønn, vår egen fromhet, vår egen bot, våre egne Åndens frukter. Kristus alene er frelsesgrunnen.

Men noget besynderligt og modsigende er det, at det snart sagt advares mer imod at stole paa Bønnen, end der formaner til at øve Bønnen, og dog betones den Sandhed meget stærkt, «at vi intet formaae af os selv», thi kjendte man virkelig denne Uformuenhed, saa maatte det være en Trang og en Nødvendighed at bede ham om hjælp ...⁸³

Beskyldningene om ensidighet hos Rosenius ble de første tiårene ofte imøtegått, en gang endatil ved en egen bokutgivelse: År 1898 kom det ut en bok i sjette opplag med stoff av Rosenius i Kristiania. Den hadde titelen *Fra døden til livet*. I et forord til denne boka forteller sokneprest Winsnes at det var på grunn av kritikk om ensidighet at de hadde samlet og trykt Rosenius-stoff om troens forskjellige sider slik at leserne selv kunne bedømme Rosenius' forkynnelse.⁸⁴

Kirkehistorikeren Wisløff mente at en lett kan overbetone forskjellen på den haugianske og den rosenianske forkynnelsen. Begge «fant seg innenfor rammen av en luthersk-kirkelig grunntype i sin forkynnelse»,⁸⁵ og de la begge vekt på forkynnerens egen troserfaring. Forkynneren selv måtte ha erfart noe i livet med Gud, noe som en forventet konsekvenser av – både for innhold og klang i forkynnelsen. Dette hørte med når nye forkynnere skulle rekrutteres i lekmannsbevegelsen. Men at klangfargen i budskapet var forskjellig, glemte han ikke i omtalen av vekkelsesretningene.

---

⁸⁰ I Lollicke 2015 ser vi Hopes positive holdning til Traasdahl (s.23), Rettedal (s.43), Rosenius (s.44), Valen-Sendstad (s.46), men også for Wesley, Spurgeon, Taylor og Moody (s. 63).

⁸¹ Wisløff 1971 a: 424-425.

⁸² Amlie 1972: 27.

⁸³ Amlie 1872: 29.

⁸⁴ <http://www.eq5.net/melb/07farliglesning.html>

⁸⁵ Wisløff 1944:5.

Den mest sentrale kristenlederen i Norge i første halvdel av 1900-tallet var uten tvil professor Ole Hallesby (1879-1961). Han var fagteolog og leder for kirkekampen fra konservativt hold, især fra og med Calmeyergatemøtet i 1920.⁸⁶ Men fotfolket kjente ham primært som forfatter, forkynner og sjelesørger. Hallesby var preget både av haugebevegelsen og av den såkalte erfaringsteologien.⁸⁷ Hallesby kan *ikke* sies å ha vært roseniansk påvirket. Han hadde ikke Rosenius' engasjement for å skjelne mellom lov og evangelium. Han la betydelig mer vekt på *viljen*. Wisløff sa at erfaringer og opplevelser somme tider kom til å få en stor vekt i Hallesbys forkynnelse. Likevel: «Mange kom fram til klarhet og frigjørelse ved Hallesbys forkynnelse av evangeliet.»⁸⁸

En roseniansk nyorientering blant unge teologer

På 1930-tallet finner vi en vennegjeng av unge teologer som mente seg å representere et alternativ både til Hallesbys erfaringsteologi, den dialektiske teologien⁸⁹ og den strengt konfesjonelle retningen som var i ferd med å etablere seg i norsk teologi.⁹⁰ Lederen for denne gruppen var Olav Valen-Sendstad (1904–1963). Her finner vi også to som skulle komme til å stå lekmannsbevegelsen svært nær, den unge soknepresten Carl Fr. Wisløff (1908–2004) og cand. theol. Øivind Andersen. Sammen med noen andre som ikke ble så kjent, ble disse tre etter hvert et nytt senter i norsk teologi, dog uten å være knyttet til noen bestemt skole. De la vekt på å skjelne mellom lov og evangelium, ønsket bevisst å fornye en lavkirkelig luthersk vekkelsekristendom og gjorde dette på en måte som emissærer med en roseniansk farget forkynnelse kjente seg beslektet med – eller ble preget av.

Wisløff fortalte at det var den underlige kvinnen Anna Iensen (1865-1855) som lærte ham å lese Rosenius.⁹¹ Hun var blant Wisløffs medarbeidere i småkirkemenigheten der han var prest i 1930-årene. Anna Iensen hadde fått sitt åndelige grunnsyn gjennom kontakten med Treiderbevegelsen like før hundreårsskiftet. Anna Iensen vitnet om nåden i Kristus og innbød forkomne menn som levde på

---

⁸⁶ Calmeyergatemøtet i 1920 foretok en avgrensning overfor den liberale teologien. Her sto Hallesby og Hope sammen, Wisløff 1971: 236–244.

⁸⁷ Hallesby hadde i sin ungdom mottatt sterke inntrykk av Erlangentradisjonen (efaringsteologien). Den forente luthersk ortodoksi med pietistisk vekkellesfromhet.

⁸⁸ Sjaastad, 1982: 35.

⁸⁹ Også kalt barthianismen etter den sveitsiske teologen Karl Barth (1886–1968). Barth kom til å få stor betydning grunnet sitt oppgjør både med den liberale teologien og med pietistisk kristendom.

⁹⁰ Etter hvert ble Wisløffs samtidige, Leiv Aalen, hovedmannen her (1906-1983). Han ble dogmatikk-professor ved MF etter Hallesby.

⁹¹ Anna Iensen ble landskjent for sitt arbeid blant rusmisbrukere i Oslo. Hun var en av de første kvinnene som ble tildelt St. Olavs orden (1931).

kjøret, til frelse. «En for en blev ulykkelige stakkarer vunnet for den Frelser som har kjøpt oss alle med sitt blod», skrev Wisløff da han skildret Anna Iensens arbeid.⁹²

Den rosenianske klangen kan tydelig merkes i Valen-Sendstads oppbyggelsesbøker fra 1930-tallet – selv om han var nokså fagteologisk i sin framstillingsform. Samme klangfarge kan også merkes i de fagbøkene Carl Fr. Wisløff skrev like etter krigen. I foredrag og undervisning kunne han både referere til Rosenius og ikke minst avspeile samme glede over å være frikjent fra all syndeskyld, over å være Guds barn, over nådestanden og over rikdommen i Kristus.⁹³

Under krigen holdt Wisløff et foredrag om ulike forkynnertradisjoner. Følgende ord er trolig indirekte myntet på forkynnere som Hallesby og de mange lekpredikanter og prester som var preget av ham. Vi merker rosenianerens reservasjon mot den subjektivistiske vinklingen i forkynnelsen:

Vi får beskrivelsen av hvordan det vakte menneske har det, hva han føler i omvendelsens stund o.s.v. ... Men jeg tenker somme tider at den psykologiske og viljesbetonte forkynnelse har skapt en centrerings om jeget, som kan minne om pietismens botskamp og selvransakelse i dens svakeste form, men uten å eie dens etiske alvor.⁹⁴

For, sier Wisløff, virkelig frigjøre kan bare evangeliet, for det vender blikket bort fra oss selv og hen på Jesus. Han tenkte trolig også på 'arven ifra vest', den reformerte vekkelsestypen som etter hvert fikk en viss innflytelse.⁹⁵

Ved hjelp av metaforen «strøm og bekker» understreket Wisløff at alle forkynnere på ulike måter tar farge av den store strømmen av forkynnelse i kirkens liv. Og den store strømmen preges av de bekkene som flyter inn i den. Underforstått: 'rosenianere' var ikke bare preget av Rosenius, men av ulike impulser de møtte/hadde møtt – muntlig og skriftlig – fra barne- og ungdomsårene. Forkynnelsen er «større enn den enkelte forkynner».⁹⁶

Øivind Andersen ble bibellærer ved Fjellhaug Skoler. Med sin sjelesørgeriske anvendelse av bibeltekster ble han til stor hjelp for mange unge. Hans gjennomgåelse av Romerbrevet⁹⁷ har en god del til felles med Rosenius' kommentar, og hans forkynnelse var siktet inn mot at tilhørerne måtte få «se seg løst og fri» ved evangeliet. Gjenfødelsen er å miste troen på alt sitt eget og komme til tro på Jesus. Den er en Guds gjerning ved Ordet. Ånden skaper troen. Det er ikke vi selv som av vår frie

---

⁹² Wisløff 1939 a: 21. Se også Sjaastad 1982: 52.

⁹³ Da han ved MFs 40-årsjubileum skulle ha et foredrag om sjelesorg, refererte han bevisst til Rosenius, LK 1948:530.

⁹⁴ Sjaastad 2013.

⁹⁵ Betegnelsen «arven i fra vest» ble etter krigen brukt om reformerte strømdrag i vekkelsesforkynnelsen.

⁹⁶ Wisløff 1944: 5.

⁹⁷ Andersen 1972.

vilje velger Kristus. Det er han som henter oss inn ved budskapet om den han er, og det han har gjort.⁹⁸

Dette var ikke nye toner hos rosenianske emissærer, men her fikk de en tydeligere faglig forankring. Wisløff ble prestelærer, Øivind Andersen ble lærer for misjonærer og forkynnere. Mange, ikke minst i det lavkirkelige Norge, ble varig preget av deres forkynnelse, undervisning og skrifter.

Like etter krigen oversatte Wisløff tre av Rosenius' *Skrifter i samling* til norsk.⁹⁹ Øivind Andersen og hans bror Knut laget rundt 1960 sammen en ny oversettelse av *Husandaktsboken* (16. opplag).¹⁰⁰

«Eg er ein bekjennande rosenianar»

Et eksempel på forkynnere i generasjonen like etter disse tre vi ovenfor har nevnt, er Gudmund Vinskei (1920-1986).¹⁰¹ I 1960–1980-årene reiste han mye som forkynner. Vinskei kunne forkynne loven på en nærgående og konkret måte. Ingen slapp unna. Gjennom møtet med denne forkynnelsen opplevde mange å 'gå fallitt på sitt eget', d.e. de oppdaget at de ikke maktet å tilfredsstille Guds krav. Skulle de bli frelst, måtte Gud selv gripe inn med et annet budskap enn loven. Vinskeis største glede som forkynner var å nå fram til dem som slet med manglende frelsesvisshet. Han malte Kristus som vår rettferdighet, visdom, helliggjørelse og forløsning (1 Kor 1:30). Typisk er tittelen på en av hans bøker: *Virkelig fri*.¹⁰² En gang ble han spurt om hvilken åndelig profil han hadde. Vinskei svarte: «Eg er ein bekjennande rosenianar!»¹⁰³

Mange av dem som abonnerte på ungdomsmagasinet *Ungdom og Tiden*¹⁰⁴ i perioden 1972–1986, bladde gjerne først fram *brevspalten* når bladet kom i posten. Dette var en sjelesorgspalte, redigert av Vinskei. Der han gjenga stoff fra innkomne brev og utdrag av sine egne svar. Her formidlet han en roseniansk sjelesorg tilpasset samtidens unge kristne. I begynnelsen av svarbrevene beskrev han ofte brevskriverens åndelige tilstand. De brevene som ga ham anledning til å utfolde temaområdet 'personleg vekking', inneholdt oftest problemstillinger knyttet til erfaringer av synd og fortapthet.

⁹⁸ En interessant problemstilling dreier seg om Valen-Sendstads betoning av den trellbundne vilje. Wisløff og Øivind Andersen hadde trolig reservasjoner mot hans uttrykksmåter her. I 1939 skrev Wisløff til OVS at rosenianeren Anna Iensen snøftet da hun leste Valen-Sendstads framstilling av dette. «Hun er så redd for enhver tale om utvelgelse, som for det værste i verden.» (Brev fra Wisløff til O.V.S., 17.11.39, gjengitt i Høiesen, 1995: 188.)

⁹⁹ Skrifter i samling 1946 og 1947.

¹⁰⁰ *Husandaktsboken*, Oslo: Lunde Forlag, se Knut Andersens forord.

¹⁰¹ Gudmund Vinskei var fra Fedra. Han var i en årrekke misjonær i Etiopia før han gikk inn i stillingen som misjonssekretær for Afrikafeltene innen NLM. De fleste husker ham likevel mest som predikant. I dette avsnittet gjengis noen punkter fra Sjaastad 2013.

¹⁰² Oslo: Lunde forlag, 1984.

¹⁰³ Samtale ved NLMs hovedkontor i forbindelse med forkynneroppdrag ved Ungdommens landsmøte 1981.

¹⁰⁴ *Ungdom og Tiden* var NLMs ungdomsmagasin og hadde i denne perioden over 20 000 abonnenter.

Her prøvde han å få brevskriveren (og leseren av U&T) til å skjønne at dette er en erfaring som *Gud selv står bak*.

Dermed møtte leserne en forståelse av begrepet vekkelse som var annerledes enn den de møtte f. eks. i Jesusvekkelsen eller i den såkalte sosialetiske vekkelsen.

Blant noen unge kunne dette oppleves som en ny slags saliggjørelsens orden I 1984 tok en 16 år gammel jente opp dette og skrev: «Jeg kjenner meg ikke igjen i ‘Oppskriften’: syndenød – vendepunkt – glede og frelsesvisshet.»¹⁰⁵ Vinskei svarte bl. a: «Jeg er ikke sikker på hvor du har fått denne oppskriften fra – for den er ikke rett, og setter deg selv i sentrum, deg selv og det du skal oppleve.»

Så understreker han at det ikke er syndenøden, omvendelsen, eget strev, følelse av glede osv. som frelser. Han avslutter svaret slik:

Du skal intet gjøre for å frelse få.

Nei, blott Ordet høre, hvile deg derpå.

Den rosenianske klangen er merkbar. Noen lesere spurte seg kanskje: Møter Vinskei jentas problem fullt ut? Han prøver å hjelpe henne ut av selvopptattheten i søkingen etter frelsesvisshet. Men oppskriften hun omtaler, syndenød – vendepunkt – frelsesvisshet, finnes ofte i hans brevselesorg! Den har en viss forankring hos Rosenius, f.eks. i boken *Veiledning til fred*. I ønsket om å løse de unge fra en lovisk saliggjørelsens orden, kom verken Rosenius eller Vinskei utenom en slags ‘orden’. De forutsetter erfaringer i en viss rekkefølge. I et brev skriver Vinskei om hva som ‘først’ må skje: «Først må du gi Guds Ord rett i at du er forlatt i ditt innerste vesen, og du klarer aldri å forandre dette ved egen hjelp. ‘Det som er født av kjød, er kjød.’»¹⁰⁶

Sangforfattere av roseniansk merke

Den lutherske frikirke hadde en stor trubadur, *Sigvard Engeseth* (1885-1974). Han skrev sanger med et varm sjelesørgerisk innhold, og han var med rette betraktet som rosenianer. Mest kjent av sangene hans er: *Slik som eg var, kom eg til Gud og fann heim att til far*. I en annen sang med sterkt roseniansk betoning, avspeiles bakteppet for kristenlivets indre kamp. Sangen har blitt gjenoppdaget i vår tid og er gitt en ungdommelig melodi:

Ser du deg svart og urein, kjenner på syndig trå,
dømd av ditt eige hjarta, kjære, på Jesus sjå.

---

¹⁰⁵ Sjaastad 2013: 19

¹⁰⁶ Sjaastad 2013: 19

Nåde han deg forkynner, blodet hans rann for deg
då han for dine synder vandra den tunge veg.

Flere av sangene hans finnes i heftet *Uforskyldt* der tittelen er typisk.

Til de rosenianske sangforfatterne hørte lekpredikantene Jesper Krogedal (1911-1986)¹⁰⁷, f.eks. med sangen *Kor stort min Gud*, og Leonard Gudmundsen (1924-1990)¹⁰⁸ med sine glade sanger om barnekåret hos Gud (*Kongenes konge er nå min bror, Å, for et under at Gud har meg kjær* m.fl.).

Framfor andre må bedehusbevegelsens største trubadur i det 20 århundre, Trygve Bjerkrheim (1904-2001) nevnes.¹⁰⁹ Bjerkrheim skrev tusenvis av sanger, mange av dem har en enkel evangelisk innbydelse til Kristus (*Du får koma til Jesus*) eller en enkel proklamasjon av rikdommen i Kristus. Noe av den samme varme grunntonen finnes hos Haldis Reigstad (1939-).¹¹⁰

Lina Sandells sanger fra 1800-tallet har hatt en unik evne til å overleve gjennom det siste hundreåret i bedehus-Norge. Litterært sett er de varme kunstverk, og teologisk er de preget av klarhet og innsikt i det budskap Rosenius ofte løftet fram. Den felles *Sangboken* av 1927 hadde 52 Sandellsanger av i alt 800. Boken ble revidert i 1985 og fikk da 32 (av 924). Hun figurerer dermed med like mange som salmedikterne Blix (nynorsk) og Brorson (pietismens salmedikter, dansk). Hun har også fått varig plass i *Norsk Salmebok*. De tekstene av Sandell som nå når lengst ut, er de typiske 'trygghetsangene' (f.eks. *Ingen er så trygg i fare* og *Blott en dag*.) Av mange blir de trolig tolket nokså allment. Lina Sandells egen teologiske referanseramme for tryggheten var barnekåret hos Gud «for blodets skyld».¹¹¹ Dette kom gjennomsnittlig mye sterkere fram i mange av de andre sangene hennes.¹¹²

Rosenius-bøker på norsk

Vedlagte oversikt er neppe fullstendig.¹¹³ Den er i hovedsak basert på en svensk undersøkelse.¹¹⁴ Mot slutten er det tatt inn opplysninger om nyutgivelser av bøker fra tre mindre norske forlag (Arven forlag, Antikkforlaget og EB Media AS). Oversikten lar os ane hvor stor innflytelse Rosenius-

¹⁰⁷ Jesper Krogedal var fra Ganddal og virket mest i Stavanger krets av NLM.

¹⁰⁸ Leonard Gudmundsen var fra Harstad og reiste i Indremisjonsselskapet.

¹⁰⁹ Trygve Alvgeir Bjerkrheim var opprinnelig fra Bjerkrheim og bevarte hele tiden en stor respekt for nynorsken. Fertallet av sangene hans er på nynorsk.

¹¹⁰ Haldis Reigstad har gitt ut 14 diktsamlinger. Hun skriver også på nynorsk.

¹¹¹ Et hovedpoeng i en artikkel av Egil Sjaastad som publiseres i Norge høsten 2016.

¹¹² ELM-BVs sangbok *Lova Herren* i Sverige har hele 176 sanger av Lina Sandell.

¹¹³ Se vedlegget.

¹¹⁴ Se *Carl Olof Rosenius*, <http://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/6935>, *Svenskt biografiskt lexikon* (art av Allan Hofgren), hämtad 2016-06-07.

litteraturen hadde i Norge fram til 1970-årene. Vi har allerede nevnt at to titler stadig ble trykt i nye opplag de første tiårene, nemlig *Husandaktsboken* og *Klar og usvigelig Veiledning til fred* (senere kalt *Veiledning til fred*).

Nå er det ikke lenger noen stor etterspørsel etter disse bøkene.¹¹⁵ Det lille forlaget EB Media AS håper nå å nå fram til yngre lesere med nyopprettede av Lunde Forlags *Samlede skrifter* fra 1970-tallet.

Tiårene før og etter årtusenskiftet

De siste tiårene er det gjerne små bevegelser¹¹⁶ og små bokforlag¹¹⁷ som sterkest har markert et ønske om å fremme roseniansk preget forkynnelse og litteratur. Disse bevegelsene er opptatt med å betone at Rosenius ikke blir 'gammel', at hans budskap er like aktuelt.

I jubileumsåret burde det vært en drøfting av hvordan vi kan kontekstualisere de grunnleggende evangeliske sannhetene i en postmoderne tid. I mange miljø, f.eks. innen Den norske kirke, er ikke bare Rosenius glemt. Heller ikke de fundamentale spørsmålene som Rosenius var opptatt med (gjenfødelse, frelestilegnelse, rettferdiggjørelse, anfektelse og frelsesvisshet), er særlig sentrale.

Oppsummering

Innflytelsen fra Rosenius ble merkbar her i landet allerede i 1850-årne ved at stoff fra *Pietisten* ble publisert i blader og ved at enkeltpersoner hadde kontakt over grensa. Den ble opplevd som frigjørende der en var vant med en pietistisk botstone. Forskjellen til tidligere kristne vekkellesbevegelser ble likevel ikke opplevd så markant alle steder, for grunnen var forberedt gjennom en nyorientering innen haugebevegelsen og gjennom brødrevnenes virksomhet. Men før og rundt århundreskiftet 1800/1900 kunne det være betydelige brytninger. Her er stikkordene saliggjørelsens orden, nyevangélisme (et begrep som gjerne ikke ble definert klart i debattene), verdensrettferdiggjørelseslære og antinomisme. Noen mente rosenianske forkynnere nedtonte helliggjørelsesforkynnelsen.

---

¹¹⁵ I forbindelse med et emne ved Fjellhaug Internasjonale Høgskole skrev noen studenter våren 2015 og våren 2016 en analyse av boken *Veiledning til fred*. Alle disse studentene ga uttrykk for at bokens innhold hadde virket sterkt på dem.

¹¹⁶ Norsk Luthersk Lekmannsmisjon (opprettet 1963) og Evangelisk Luthersk Misjonslag (opprettet i de senere år) er to slike bevegelser.

¹¹⁷ Antikkforlaget, se <http://www.antikkforlaget.no/>, og Arven forlag, se http://www.arven.net/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=122.

En hel rekke skrifter med stoff fra *Pietisten* ble oversatt, og mange sanger med et frigjørende budskap (bl.a. av Lina Sandell) gjorde sitt inntog i sangbøker og møtevirksomhet. Stadig flere unge predikanter bar med seg den rosenianske grunntonen i forkynnelsen, og den satte dype spor i mange lokalsamfunn. Mange sangforfattere, fagteologer og sjelesørgere nådde inn til nye kristengenerasjoner med et budskap preget av en luthersk roseniansk kristendomsforståelse. Tross brytninger vant den rosenianske forkynnelsen fram i bredden av norsk kristenliv. Den vant respekt som eksponent for en fornyelse av reformatoriske sannheter og satte de dypeste sporene i de mest lavkirkelige bevegelsene innen kirken – og i Den lutherske frikirken. Rosenianismen fløt sammen med andre ‘bekker’ i forkynnelsestrømmen.

De siste tiårene har de rosenianske tonene blitt vanskeligere å spore. Andre impulser har blandet seg inn og preget forkynnere, misjonærer, kristenledere, fagteologer og prester, og en nyere sangskatt har delvis fortrenget tekster preget av roseniansk betoning.

Men fortsatt bærer mange forkynnere og enkeltkristne med seg en bevissthet om at Guds frelsesplan i Kristus, som det absolutte sentrum i Bibelen, må holdes sterkt fram som synderes eneste trøst og deres faste grunn i tros livet.

Litteratur:

Aarflot, Andreas

1967 *Norsk kirkehistorie bind II*, Oslo: Lutherstiftelsen.

Aalen, Leiv

1952 *Den unge Zinsendorfs teologi*, Oslo: Lutherstiftelsen.

Andersen Øivind

1972 *Fortolkning til Romerbrevet*, Oslo: Lutherstiftelsen forlag og Lunde forlag

Handeland, Oskar

1922 og 1934 *Vår løysing* Bind I (1932) og Bind II og III (1934), Bergen: Lunde og Co.

Heggtveit, H. G.

1912-1920 *Den norske Kirke i det nittende Aarhundre*, Christiania: Eget forlag.

Høiesen, Ole Bjørn

1997 *Stridsmann for Skrift og bekjennelse. Olav Valen-Sendstad 1904–1963. En annerledes biografi fra et liv i teologiens og kirkens tjeneste*, Stavanger: E. A. C. Eikenes forlag.

Kjebekk, Erik

1991 *Dei bar fram visjonen*, Liertoppen: Eget forlag.

Lodin, Sven

1956 *C. O. Rosenius* - Stockholm: Evangel. Fosterlands-Stiftelsens Bokförlag.

Lövgren, Oscar

1965 *Lina Sandell*, Stockholm: Gummessons bokförlag.

Lövgren, Oscar

1937 *Våra psalm- och sångdiktare II*, Stockholm: Svenska Missionsförbundets Förlag.

Moberg, Amy og Sandell Lina

1959: *Carl Olof Rosenii. Liv og Virksomhed*, Stockholm: Norman (fra 1869).

Molland, Einar

1979 *Norges kirkehistorie i den 19. århundre bind II*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Ousland, Godvin

1978 *Vekkelsesretninger i norsk kirkeliv 1840-1875. Hva de lærte og siktet på*, Oslo: Luther Forlag.

Riiber, Anne Marie

1949 *Lina Sandell*, Oslo: Lutherstiftelsen, 3. opplag.

Sjaastad, Egil

1982 *I samtale med Carl Fr. Wisløff*, Oslo: Lunde Forlag.

Sjaastad, Egil

2012 «Troserfaringen i forkynnelsen ifølge Carl Fr. Wisløff», i *Halvårsskrift for Praktisk Teologi* 1–2012 (s. 28–42).

Sjaastad, Egil

2013 «'Saliggjørelsens orden' i roseniansk sjelesorg», i *Tidsskrift for Praktisk Teologi* 1–2013 (s. 14–29).

Stormark, Konrad

1981 *En for alle og alle i en. Blad fra nyevangelismens historie og teologi*, Oslo: Luther Forlag A/S.

Straume, Jakob

1953 *Kristenliv i Trøndelag*, Bergen: Lunde og Co.

Tungland, Josef

1978 *Sven Foldøen. "Ryfylkebispen"*, Oslo: Lunde Forlag.

Welle, Ivar

1951 *Kirkens historie II*, Oslo: Lutherstiftelsen

Wisløff, Carl Fr.

1944 *Forkynnelsen og noen ord om de krav som må stilles til den*, Oslo: Norges Kristelige Student og Gymnasiastlag (NKSG).

Wisløff, Carl Fr.

1971 *Norsk kirkehistorie bind III*, Oslo: Lutherstiftelsen.

....

1988 *Lova Herren*, Stockholm:BV-förlag.

1984 *Sangboken*, Oslo: Lunde forlag

1948 *Luthersk kirketidende*

Artikler fra internettet:

[Carl Olof Rosenius, http://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/6935](http://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/6935), [Svenskt biografiskt lexikon \(art av Allan Hofgren\)](#), hämtad 2016-06-07.

https://snl.no/Hans_Nielsen_Hauge%2Fnorsk_legpredikant

<http://www.eq5.net/melb/07farliglesning.html>

<http://www.antikkforlaget.no/>

http://www.arven.net/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=122.

Vedlegg:

Utgivelser av bøker av Rosenius på norsk

1861: *De dødes opstandelse og et evigt liv*, Christiania (1874 Stavanger)

1869: *De ti Guds bud, udlagte*, Bergen (senere i flere opplag)

1869: *Brevet til de Romere*, Kristiania (senere i flere opplag)

1870 *Den store Vildfarelse opdaget ...*, Sandnes

1872 *Et Blik paa Tidens Tegn*, Kristiania:Lutherstiftelsen

1874 *De troendes Frihed fra Loven*, Stavanger

1874 *Den der vinner eller Guds folks feltliv på Jorden*, Stavanger

1875 *Glæden i Herren ...*, Stavanger

- 1878 *Den hemmelige Død under Navn og Skikkelse af Liv*, Kristiansand
(1883 Bergen)
- 1876 *Husandagtsbog, Betragtelse for hver Dag i Aaret*, Bergen (senere i 20
opplag)
- 1873 *Om Brugen af Guds Ord*, Mandal (senere i 6 opplag)
- 1873 *Gudsfrygtens Hemmelighed*, Mandal.
- 1877 *Klar og usvigelig Veiledning til Fred. Udvalg ... ordnede til Betragtninger
for hver Dag i to Maaneder med bistand av N. J. Laache*, Levanger. (senere i 21 opplag)
- 1876 *Fra Døden til Livet*, Bergen. (Minst 5 opplag til.
- 1908 *Skrifter i Udvalg. Vort barneskab hos Gud. Rettferdigjørelsen av Troen
mm Porsgrund* (Nytt opplag 1933)
- 1920 *Nogle ord om Synd og Naade*, Aalesund.
- 1933 *Hemmeligheder i Lov og Evangelium*, Porsgrund.
- 1940 *Evangelium for de ugudelige*, Porsgrund.
- 1946 *Lov og evangelium*, Bergen
- 1947 *Troen og livet*, Bergen.
- 1947 *I syndsforlatelsens rike*, Bergen.
- 1947 *Bønnen og nådemidlene*, Bergen.
- 1968/69 *Skrifter i utvalg (Budene, Nådemidlene, Bønnen, Loven og evangeliet,
Den som seirer)* Oslo.
- 1974-79 *Samlede skrifter* (ny utgave, noe modernisert i språk og form), Oslo.
*Det finnes en Gud; Syndens daglige plage; En er død for alle; Rettferdig i Kristus; Guds Ord og Guds
Ånd; De Helliges samfunn og Bli hos Jesus* – utgitt i en egen Roseniusboks)
- 1980-81 *En ny dag. Andaktsbok som følger kirkeåret* Bind 1 Fra advent til
pinse. Bind 2 fra pinse til advent), Oslo.
- 1989 *Romberbrevet 1-8*, Stavanger (*Antikk-forlaget*)
- 1989 *Fader vår*. (Nye opptrykk 1996 og 2009)
- 1995 *Romberbrevets budskap* Kap 1-5. (Nytt opptrykk 2004).
- 1996 *Romberbrevets budskap* Kap 6-8. (Nye opptrykk 2004).
- 1997 *Romberbrevets budskap* Kap 9-16.
- 1999 *Husandaktsboka* (Nytt opptrykk 2006).

2000 *I syndsforlatelsens rike* (Nytt opptrykk 2001).

2001 *I Åndens helligjørelse*

2002 *Veiledning til fred* (Nytt opptrykk 2010).

2008 *Menneskets fall og gjenopprettelse* (Første utgivelse i Norge).

(De siste ni er utgitt av *Arven forlag*)

2016 *Samlede skrifter fra 1974-79* gis ut igjen av *EB Media AS*, Ålgård.